

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Joanny Beczkowskiej
„Południowokoreański nacjonalizm – Kategoria innego w budowaniu narracji narodowej”
Praca napisana pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Małgorzaty Pietrasiak na Wydziale Studiów
Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego

Poniższa recenzja została przygotowana, zgodnie z art. 6 ust. 4 rozporządzenia MNiSW z dnia 26 września 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. z 2016 r. poz. 1586), w celu przeprowadzenia szczegółowo uzasadnionej oceny, czy rozprawa doktorska mgr Joanny Beczkowskiej spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2014 r. poz. 1852 z późn. zm.). Poniższa ocena zawiera zatem odpowiedzi na następujące pytania:

- 1) Czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego?
- 2) Czy Kandydatka wykazuje się ogólną wiedzą teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej?
- 3) Czy Kandydatka posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej?

Przedłożona do recenzji rozprawa obejmuje w części merytorycznej wstęp, cztery rozdziały oraz zakończenie, zawierające się na 306 stronach. Natomiast część uzupełniająca składa się z bibliografii oraz spisu rysunków i tabel, tak że całość rozprawy doktorskiej (część merytoryczna i uzupełniająca) obejmuje 323 strony.

Ocena oryginalnego rozwiązania problemu badawczego

Ocena oryginalnego rozwiązania problemu badawczego zostanie przeprowadzona według następujących kryteriów. Jaki jest cel pracy? Czy problem został właściwie ujęty oraz poprawnie przełożony na serię pytań szczegółowych? Czy prawidłowo sformułowano hipotezy badawcze? Czy przeprowadzone badanie pozwoliło rozwiązać postawiony problem badawczy w sposób oryginalny?

Przedmiotem dysertacji jest proces kształtowania się nacjonalizmu południowokoreańskiego w odniesieniu do czynników głównie zewnętrznych rozpatrywanych w kategoriach „innego” na przykładzie relacji Korei Południowej z Japonią oraz Koreą Północną, obejmując bardzo szeroki zakres czasowy od przełomu XIX i XX wieku aż po współczesność. Przede wszystkim należy zauważyć, że jest to problem niezwykle ważny. W obszarze badań politologicznych, w tym szczególnie stosunków międzynarodowych, temat wpływu tożsamości narodowych na relacje dyplomatyczne czy politykę zagraniczną, jest stosunkowo nowy, aczkolwiek na tyle już ugruntowany, iż można w pełni uznać, że mieści się w obszarze badań ww. dyscypliny¹. Wybór tego tematu oraz przeprowadzenie analizy wybranego zagadnienia ma zatem istotny wpływ na ustalenia teoretyczne z zakresu nauki o polityce. Ponadto, nacjonalizm i tożsamość narodowa analizowana z perspektywy narracji narodowych to także zagadnienie warte rozważań ze względu na swą aktualność. Zwłaszcza w czasach takich jak obecne, kiedy doświadczamy kolejnych kryzysów systemu demokratycznego, wzrostu populizmu, rozwoju polityki tożsamościowej oraz radykalizacji życia społeczno-politycznego. Zatem analiza wybranego zagadnienia jest istotna zarówno dla rozumienia

¹ Por. np. Peter J. Katzenstein, red., *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics* z 1996 r.

aktualnych i palących problemów wewnętrznych Korei Południowej oraz relacji międzynarodowych obszaru Azji Północno-Wschodniej (z oczywistymi reperkusjami dla całej Azji Wschodniej czy nawet globalnie), ale także dla rozumienia szerszych procesów zmian społeczno-politycznych zachodzących w wielu państwach (narodowych) na świecie. Zatem można pogratulować i Autorce i Promotorce wyboru tematu rozprawy.

Przechodząc do oceny według ww. wymienionych kryteriów, generalnie należy stwierdzić, że sposób ujęcia problemu badawczego, jego przełożenie na pytania szczegółowe oraz sposób sformułowania hipotez badawczych są przeprowadzone poprawnie. Cel pracy został jasno określony we wstępie (s. 7), sformułowany jako główny problem badawczy, obejmując swym zakresem: identyfikację, charakterystykę oraz analizę różnych ról przypisywanych państwom sąsiednim w procesie kształtowania się tożsamości narodowej Korei Południowej. Problem ten został następnie sformułowany w formie siedmiu pytań szczegółowych (s. 8), odnoszących się do: 1) czynników determinujących kształtowanie się południowokoreańskiej tożsamości narodowej; 2) roli Japonii i Korei Północnej jako „innego” w tym procesie; 3) dynamiki wpływu relacji dwustronnych na wizerunek „innego” oraz nacjonalizmu na te relacje; 4) zmienności wizerunku „innego” w czasie; 5) cech „innego” w narracjach narodowych; 6) podmiotu kształtowania narracji narodowych (państwo/elity czy naród); oraz 7) celów wykorzystania narracji narodowych przez państwo. Do tak postawionych pytań, Doktorantka następnie formułuje cztery hipotezy (s. 8-10). Całość przedsięwzięcia, jak stwierdzono powyżej, należy ocenić pozytywnie. Pewne drobne wątpliwości budzi może tylko sposób wyjaśniania (ale nie samej formy) hipotez badawczych, które prezentowane są jak wnioski analiz, a więc jako udowodnione tezy. Jest to do pewnego stopnia naturalne i zrozumiałe ze względu na proces przygotowania, przeprowadzania a potem prezentowania wyników badań, nie mniej jednak w omówieniu hipotez powinny raczej znaleźć się przesłanki wyjaśniające proces dochodzenia do nich, a nie wnioski przeprowadzonych w dysertacji analiz, które znajdują się w zakończeniu.

Wnioski cząstkowe prezentowane w poszczególnych rozdziałach analitycznych (2-4) oraz wnioski całościowe zebrane w zakończeniu pozwalają stwierdzić, że Doktorantka osiąga cel badawczy, a rozwiązanie problemu badawczego stanowi oryginalny wkład w rozwój badań nad tożsamością południowokoreańską, a także stosunków międzynarodowych w perspektywie konstruktywistycznej w odniesieniu do wpływu tożsamości (w tym szczególnie narracji) narodowych na relacje dwustronne państw. Doktorantka dekonstruuje południowokoreańską tożsamość narodową z perspektywy wpływu czynników zewnętrznych („znaczącego innego” – Japonii i Korei Północnej), wskazując na wielość ról, które mogą one pełnić (np. wróg, brat, przy czym rola rozumienie „brata” ulega pewnej metamorfozie), ale także na plastyczność i zmienność tych ról w czasie, które zachodzą, czy raczej są konstruowane przez aktorów politycznych w zależności od zmieniającej się sytuacji społeczno-politycznej (np. reżimu politycznego) oraz definicji/redefinicji interesów narodowych. W ten sposób Doktorantka kontynuuje i poszerza badania nad tożsamością południowokoreańską podejmowane np. przez Shin Gi-wooka, który wskazuje przede wszystkim na etniczny (w tym rasowy) czy kulturowy charakter tożsamości narodowej Koreańczyków (zarówno z Południa jak i z Północy), poprzez wskazanie czynników zewnętrznych w postaci „znaczącego innego”, czyli innych narodów/państw (Japonii, Korei Północnej), w opozycji do których ukształtowała się tożsamość narodowa Koreańczyków („koreańskość/południowokoreańskość” jako „nie-japońskość” czy „nie-chińskość”).

W odniesieniu do teorii stosunków międzynarodowych warto podkreślić, że konstruktywistyczna perspektywa badawcza przyjęta przez Autorkę pozwala wyjaśnić, potwierdzając tym samym jej analityczną użyteczność, niektóre współczesne problemy dyplomatyczne regionu, w tym np. napięte relacje japońsko-południowokoreańskie w kwestii np. tzw. „kobiet-pocieszycielek” (ang. *comfort women*, jap. *ianfu*, wymuszonej przez armię cesarską prostytutki), odszkodowań za przymusową pracę Koreańczyków w czasie kolonializmu japońskiego, statusu uprzywilejowanego partnera gospodarczego, czy wreszcie współpracy wojskowej (GSOMIA). Ponadto, można dodać, że konstruktywizm, który jako perspektywa badawcza

pojawił się po zakończeniu Zimnej Wojny w celu wyjaśnienia zachodzących wówczas zmian (zakończenia konfliktu zimnowojennego oraz wyłaniającej się nowej rzeczywistości), których nie były w stanie wyjaśnić i przewidzieć dominujące wówczas teorie, takie jak realizm/neorealizm i liberalizm/neoliberalizm, sprawdził się także jako analityczne narzędzie w odniesieniu do współczesnej sytuacji Azji Północno-Wschodniej, która ciągle posiada pewne znamiona okresu zimnowojennego (np. trwające podziały ideologiczne, nierozwiązane od II wojny światowej spory terytorialne).

Ocena ogólnej wiedzy teoretycznej w dyscyplinie nauki o polityce

Ocena ogólnej wiedzy teoretycznej w dyscyplinie nauki o polityce zostanie przeprowadzona według następujących kryteriów. Czy Doktorantka dobrze orientuje się w literaturze przedmiotu? Czy dotarła do wszystkich najważniejszych opracowań i źródeł? Czy wie, jaki jest najnowszy stan wiedzy naukowej i badań w wybranym obszarze? Czy zna i prawidłowo posługuje się siatką terminologiczno-kategorialną? Czy prawidłowo wykorzystwała w swoich badaniach uznane koncepcje teoretyczne? Czy podejmuje dyskusję z literaturą przedmiotu?

Recenzowana praca ma charakter teoretyczno-analityczny i mieści się w ramach dyscypliny nauki o polityce. Formułując problem i cel badawczy, omawiając teoretyczne założenia pracy, a następnie analizując konkretne teksty i zjawiska, Autorka powołuje się na prace uznanych badawczy z wielu obszarów, potwierdzając tym samym znajomość najnowszych badań, wykazując się dobrą orientacją w literaturze przedmiotu, a także podejmując z nią dyskusję. Doktorantka nawiązuje m.in. do teorii nacjonalizmu i tożsamości narodowej, w tym takich znanych badaczy jak: Anthony D. Smith, Benedict Anderson, John Hutchinson, Michael Billig, Walker Connor, David Brown, Umut Ozkirimli, Eric Hobsbawm, Terence Ranger), teorii stosunków międzynarodowych (Aleksander Wendt, Ted Hopf), nacjonalizmów azjatyckich i innych krajów rozwijających się (Stein Tønnesson i Hans Antlöv, Dawa Norbu), nacjonalizmu koreańskiego (w tym szczególnie dokonań Shin Gi-wooka, Michaela Robinsona czy Vladimira Tikhonova), historii Półwyspu Koreańskiego (Bruce Cumings i Michael Robinson). Z zakresu filmu koreańskiego, który jako materiał badawczy służy analizie narracji narodowych, Doktorantka przywołuje szereg uznanych nazwisk, w tym An Jinsoo, Kim Dong-hoona, Lee Hyangjina.

Zastanawia trochę brak nazwisk polskich badaczy zajmujących się problematyką nacjonalizmu i tożsamości narodowych, w tym np. Romana Tokarczyka, Marka Waldenberga, Jerzego Wiatra, Adama Wielomskiego, Bogumiła Grotta, Sebastiana Wojciechowskiego, Krzysztofa Jaskułowskiego, Jerzego Szackiego, Stanisława Ossowskiego, Krzysztofa Kawalca, Andrzeja Wojtaszaka czy innych. Choć z drugiej strony, można uznać, iż odwołanie się do tradycji anglosaskiej, tj. wykorzystanie dominującego (choć oczywiście nie jedyne) rozumienia i uzusu pojęcia nacjonalizmu jako konceptu o najszerszym polu znaczeniowym, zawierającym zarówno kategorie patriotyzmu jak i szowinizmu (czy też „gorącego nacjonalizmu”) – Autorka unika w ten sposób dodatkowych, zawitych dyskusji i polemik, umiejętnie operacjonalizując pojęcie z określonej tradycji naukowej. Szkoda tylko, że nie czyni tego *expressis verbis*.

Pozytywnie należy ocenić wykorzystanie uznanych koncepcji teoretycznych oraz siatki kategorialno-pojęciowej. W pierwszym teoretycznym rozdziale pracy Autorka omawia ramy teoretyczne, w tym takie podstawowych teorie i koncepcje jak: naród (teorie powstania narodu, w tym perenializm, prymordializm), nacjonalizm (w ujęciu pierwotnym, instrumentalnym, konstruktywistycznym), tożsamość narodowa, etnonacjonalizm, etnosymbolizm i etnia (Anthon Smith), „gorący i banalny nacjonalizm” (John Hutchinson, Michael Billig), koreańska koncepcja *minjok* (denotująca naród, rasę, etnię), „wyobrażone wspólnoty” (Benedict Anderson), „wynalezione tradycje” (Eric Hobsbawm, Terence Ranger). Autorka omawia także mechanizmy produkcji i reprodukcji tożsamości narodowych (wymiślanie, zapomnianie, wymazywanie) (John Brewer), wpływ doświadczeń i myśli filozoficzno-religijnych państw azjatyckich na wytworzenie się różnych od euroamerykańskich ideologii nacjonalistycznych, zagadnienie tożsamości narodowej w kontekście konstrukcji wizerunku „innego” w tym „znaczącego innego” (Zbigniew Bokszański), psychologiczną teorię tożsamości kolektywnej (Jan E. Stets i Peter J. Burke), zagadnienie

pamięci zbiorowej (Barbara Misztal), wskazując przy tym na film – główny materiał badawczy dysertacji – jako formę i medium zbiorowej pamięci, jako twór kolektywnego a nie indywidualnego wysiłku (Siegfried Krakauer), a także jako retoryczne wizje (z teorii symbolicznej konwergencji Ernesta Bormanna) podtrzymujące narracje narodowe.

Jak widać z powyższego opisu, znajomość przytoczonej literatury przedmiotu, koncepcji i teorii oraz zastosowanie powyższych odniesień teoretycznych i siatki kategoriałno-pojęciowej dobitnie świadczy o orientacji Doktorantki w ogólnej wiedzy teoretycznej zarówno z zakresu nauki o polityce, jak również innych nauk społecznych (np. socjologii, historii, antropologii kultury), co potwierdza deklarowany przez Autorkę interdyscyplinarny charakter dysertacji.

Ocena umiejętności prowadzenia samodzielnych badań naukowych

Ocena umiejętności Autorki prowadzenia samodzielnych badań naukowych zostanie oceniona według następujących kryteriów. Czy Autorka ma świadomość metodologiczną, właściwie dobrała i umiejętnie zastosowała metody, techniki oraz narzędzia badawcze? Czy przeprowadzona konceptualizacja i operacjonalizacja pojęć umożliwiła prawidłową analizę wybranych zagadnień? Czy Autorka dotarła i prawidłowo wykorzystała materiały badawcze niezbędne do zweryfikowania hipotez? Czy układ pracy i wewnętrzna struktura rozprawy są prawidłowe? Czy praca napisana jest w sposób jasny i zgodnie z zasadami warsztatu pisarskiego naukowca?

Ogólna ocena na powyższe pytania jest pozytywna. Doktorantka niewątpliwie świadoma jest znaczenia metodologii naukowej, konieczności odpowiedniego doboru metod i narzędzi badawczych, a także artykulacji kryteriów takiego doboru, co zostało przedstawione w rozdziale pierwszym. Zanim przejdę do omówienia metodologii pracy, odniosę się do układu i struktury pracy. Przede wszystkim należy podkreślić, że dysertacja jest szczegółowo zaplanowana i przemyślana. Posiada jasną i logiczną strukturę, podzieloną na jeden rozdział teoretyczny (rozd. 1) i trzy analityczne (rozd. 2: Doświadczenie kolonialne jako źródło koreańskiego nacjonalizmu; rozdz. 3: Japonia – jako „wróg” oraz rozdz. 4: Korea Północna – jako „brat” – w nacjonalizmie południowokoreańskim) oraz wstęp i zakończenie w części merytorycznej. Wstęp zawiera omówienie najważniejszych elementów pracy naukowej, wyboru tematu, obszaru badawczego, materiału badawczego, celu pracy, stosowanych pojęć, kategorii, teorii i metodologii, stawianych hipotez badawczych oraz streszczenie zakresu tematycznego poszczególnych rozdziałów i wyników badań. W zakończeniu Doktorantka zawarła szczegółowe podsumowanie głównego argumentu, czterech postawionych we wstępie hipotez oraz wnioski płynące z przeprowadzonej analizy. Każdy z tych etapów, jak wspomniano, jest solidnie uzasadniony, a kryteria wyboru wyartykułowane i poparte odpowiednimi przesłankami. Pozytywnie oceniam także dokonaną we wstępie konceptualizację i operacjonalizację podstawowych pojęć analitycznych (omówione w punkcie pierwszym), która pozwala na prawidłową analizę wybranych przez Autorkę zagadnień.

Z punktu widzenia badań politologicznych, wątpliwy na pierwszy rzut oka może się wydawać wybór materiału filmowego do analizy narracji narodowych, nie mniej jednak Autorka bardzo dobrze sobie radzi z uzasadnieniem tej decyzji, wskazując m.in. na analogiczne prace innych badaczy, czy też strukturę i funkcjonowanie koreańskiego przemysłu filmowego (zarówno w okresie kolonialnym jak i powojennym), które czynią z filmu ważne narzędzie transmisji określonych wartości, znaczeń, symboli i treści. Warto dodać, że materiał filmowy wykorzystany przez Doktorantkę obejmuje ponad pięćdziesiąt dzieł (przeważnie filmów pełnometrażowych), z których wiele dostępnych jest tylko w języku koreańskim. Wiele innych materiałów źródłowych, także bibliograficznych, do których odnosi się Autorka, to prace w języku angielskim i koreańskim, co zdecydowanie podnosi wartość i jakość dysertacji. Podsumowując tę część można powiedzieć, że dobór i interpretacja wykorzystanych źródeł nie budzi zastrzeżeń i przyczynia się do realizacji założonego celu, a materiał badawczy wykorzystany do weryfikacji hipotez został odpowiednio dobrany.

Pozytywnie oceniam także dobór i zastosowanie metod, technik i narzędzi badawczych. Podstawową metodą badawczą w odniesieniu do głównego pytania badawczego jest niewątpliwie krytyczna analiza narracji narodowych (retorycznych wizji) zastosowana w celu dekonstrukcji współczesnej tożsamości południowokoreańskiej oraz wykazania zależności między zmieniającą się tożsamością/tożsamościami a sytuacją wewnętrzną państwa oraz relacjami z państwami ościennymi. Autorka przeprowadza analizę narracji narodowych na przykładzie wybranych filmów z trzech wyróżnionych przez nią okresach: japońskiego kolonializmu (1910-1945), powojennych rządów autorytarnych (1945-1987) oraz demokratyzacji (od 1987 r.), czyli w bardzo długiej perspektywie czasowej, co należy podkreślić i docenić. Uzupełnieniem tej podstawowej metody analizy dyskursu jest wykorzystanie także techniki komparatystycznej (diachronicznie w odniesieniu do wyznaczonych okresów historycznych i zmian narracji narodowych na tym tle, ale także przedmiotowo, tj. w odniesieniu do „znaczących innych” – Japonii i Korei Północnej) oraz podejścia historycznego służącego przedstawieniu zachodzących zmian społeczno-politycznych i ustrojowych (głównie na Półwyspie Koreańskim), czy porządku międzynarodowego, stanowiących kontekst dla zmieniających się, ale i je warunkujących, narracji narodowych/tożsamościowych. Drugie główne podejście to studium przypadku (południowokoreański nacjonalizm), wybór którego Autorka rzetelnie i przekonująco uzasadnia w rozdziale pierwszym, podobnie jak i inne wykorzystanie metody.

Oceniając formalny aspekt dysertacji można powiedzieć, że Doktorantka dobrze opanowała technikę pisania prac naukowych. Struktura i wewnętrzny układ pracy, objętość poszczególnych rozdziałów, język prowadzonego wywodu, sposób przywoływania i cytowania literatury, są prawidłowe. Praca jest napisana zasadniczo poprawnym językiem, kluczowe pojęcia analityczne są dobrze dobrane i prawidłowo użyte. Co prawda zdarzają się potknięcia stylistyczne, redakcyjne, językowe, czy nawet merytoryczne, ale nie są one liczne i nie wpływają na jakość pracy. Poniżej znajduje się lista takich błędów.

- Błędy w transkrypcji: Ganghwa zamiast „Gangwha” (s. 67, 69, 74).
- Niepoprawny zapis ustaw. W języku polskim tylko pierwszy wyraz pisze się z dużej litery; zapis wszystkich wyrazów z dużej litery to najczęściej kalka językowa z języka angielskiego; s. 141: Ustawa filmowa zamiast „Ustawa Filmowa”; s. 142: Ustawa o bezpieczeństwie narodowym a nie „Ustawa o Bezpieczeństwie Narodowym” (s. 143, 217-220, 224, 234 itd.).
- Niekonsekwentny zapis nazwisk japońskich. Wydaje się, że podobnie jak w przypadku nazwisk koreańskich, przyjęto zapis tradycyjny dla tego obszaru (nazwisko i imię), np. Ito Hirobumi (s. 74), Sato Eisaku (s. 147), Murayama Tomiichi (s. 166), Abe Shinzo (s. 171) itd. Nie mniej jednak znaleźć można kilka odstępstw; s. 145: Ishiro Honda zamiast Honda Ishiro, Akira Kurosawa zamiast Kurosawa Akira czy Kenji Mizoguchi zamiast Mizoguchi Kenji; s. 171: Nobosuke Kishi zamiast Kishi Nobusuke; s. 177: Yoshimi Yoshiaki zamiast Yoshiaki Yoshimi.
- Emile Durkheim to francuski socjolog, a nie socjolożka (a więc Durkheim zakładał a nie „zakładała”) (s. 29).
- „Japoński Bank Imperialny” (s. 160) – chodzi chyba o cesarski Bank Japonii?
- „Japońska Armia Imperialna” (s. 168) (zapewne kalka z ang. Japanese Imperial Army) – najczęściej tłumaczone jest jako Japońska Armia Cesarska.
- Toyotomi Hideyoshi, a więc na usługach Toyotomiiego Hideyoshiego (a nie „na usługach Toyotomy”, s. 194).
- Użycie określenia „heteroseksualny romans” (s. 229, 257) – Po co odwoływać się do normatywności w opisie relacji miłosnych (romansu), skoro w całej pracy nie ma ani jednej wzmianki na ten temat (nie pojawia się ani kwestia homo-, bi- czy innych orientacji seksualnych). Nagłe pojawienie się tego typu określeń wygląda zaskakująco i wprowadza konsternację.
- Niepoprawne użycie słowa „antagonizować”, które znaczy: „podburzać ludzi przeciw sobie, doprowadzać strony do sporu (kogo z kim? ale nie antagonizować kogoś) (s. 236, 240, 271)

„Przedstawianie „ludzkich” oblicz komunistów było dla władz problematyczne, gdyż przeczyło założeniom antykomunizmu, czyli całkowitego antagonizowania komunistów.”

- Użycie słów „binarny” i „dychotomiczny” – należy sprawdzić znaczenie i zastosowanie: „binarny podział na koreański opór wobec japońskiej represji” (s. 161); „Z analiz narracji narodowych sprzed demokratyzacji wynikał dychotomiczny podział na opór Koreańczyków wobec japońskiej władzy.” (s. 164).

- transkrypcja tytułu *Nowe wyznanie arogancji* (jap. *Shin Gomanism Sengen*) (s. 175) *Shin gomanizumu sengen*.

Podsumowując uwagi do punktu trzeciego niniejszej recenzji, można powiedzieć, że pod względem metodologicznym (projektowania i realizacji badania, wyboru metod i narzędzi badawczych, a także materiału badawczego, konceptualizacji i operacjonalizacji kluczowych pojęć i kategorii czy weryfikacji hipotez badawczych itd.) Doktorantka wykazała się dobrą znajomością warsztatu naukowego oraz umiejętnością jego zastosowania. Ponadto, wykazała się także świadomością ograniczeń wykorzystanych metod i materiałów, jasno określając przyszłe kierunki i tematy badań (s. 18). Stwierdzam zatem, że Doktorantka jest przygotowana do prowadzenia samodzielnych badań naukowych.

Inne uwagi

W niniejszym podpunkcie przedstawiam pytania i komentarze skierowane do Autorki, które pojawiają się w trakcie lektury rozprawy.

- Pewne wątpliwości i zdziwienie budzi sposób użycia pojęcia „naród” w dyskursie naukowym w dysertacji, które jest zamiennie stosowane z określeniem „społeczeństwo obywatelskie” w okresie po demokratyzacji (zob. np. formę pyt. szczegółowego nr 7: „Kto w Korei Południowej konstruuje narracje narodowe: państwo/elity polityczne czy naród?). W kwestiach związanych z Japonią jawi się on (naród) jako monolit, byt homogeniczny, nieomylny, prawy, co w systemach autorytarnych, ze względu na indoktrynację i propagandę być może nie dziwi, ale w reżimach demokratycznych już tak. Jaka jest struktura i funkcjonowanie organizacji pozarządowych związanych m.in. z walką o prawa kobiet zmuszanych do prostytucji (eufemistycznie nazywanych z jap. *ianfu*, czyli „kobiety-pocieszycielki”)? W jaki sposób są one w stanie zdominować dyskurs na temat Japonii? I czy ostateczne doniesienia na temat sprzeniewierzenia funduszy zmieniły postrzeganie kwestii *ianfu*?²

- Drugie pytanie i komentarz częściowo łączą się z pierwszym, a odnoszą się do tezy 4 (tezy – jako że została dowiedziona). „W okresie rządów autorytarnych to państwo posiadało kontrolę nad narracjami narodowymi, które były wykorzystywane do legitymizacji władzy. Po demokratyzacji zwiększył się udział społeczeństwa w ich konstruowaniu, co doprowadziło do ich reinterpretacji.” (s. 9). Jak wynika z analizy, reinterpretacja/modyfikacja narracji dotyczyła jednak głównie Korei Północnej. Dlaczego nie doszło do reinterpretacji czy też pluralizacji sposobu postrzegania Japonii? Dlaczego utrzymała się narracja Japonii jako „wroga”? Jest to o tyle dziwne w państwie demokratycznym, że sytuacja nie jest jednak czarno-biała. Wielu premierów i polityków japońskich przy różnych okazjach przeproszało Koreę i Koreańczyków³, parlament Japonii zatwierdził rezolucję z przeprosinami w 1995 r. w 50 rocznicę zakończenia wojny; Premier Koizumi wystosował listy z przeprosinami do kobiet zmuszanych do prostytucji/ *comfort women/ ianfu*⁴. Natomiast w Korei Południowej, jak wynika w badani opinii publicznej, większość twierdzi, że „rząd Japonii nigdy nie przeprosił.” Zaznaczam, że fakty te przytaczam nie po to, by podważyć i negocjować stanowisko koreańskich organizacji pozarządowych, ale aby wykazać, że sytuacja nie jest jednoznaczna i

² Zob. np. *The Diplomat*, “South Korean NGO’s Role in Supporting ‘Comfort Women’ Questioned”, 2020.

³ Wprawdzie jest to link do Wikipedii, ale w przypisach znajdują się linki do oficjalnych baz danych z oryginalnymi tekstami. *List of war apology statements issued by Japan*:

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_war_apology_statements_issued_by_Japan.

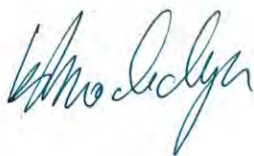
⁴ Treść listu premiera Koizumiego po angielsku: <https://www.mofa.go.jp/policy/women/fund/pmletter.html>.

możliwe są różne narracje. W tej sytuacji rodzi się po prostu pytanie, w jaki sposób możliwe jest utrzymanie tak „monolitycznego” postrzegania Japonii i utrzymania tak homogenicznej tożsamości? Konstatacja Autorki, iż „Należy jednak założyć, że żadna ich [przeprosin] forma w dłuższym czasie nie byłaby wystarczająca. (...) Zaakceptowanie przeprosin i „zamknięcie” tego rozdziału historii wiązałoby się właśnie z radykalną zmianą tożsamości” (s. 300) – jest bardzo ciekawa i niezwykle przekonująca dla znawców tematu. Zakładając jednak, jak to jest także czynione w dysertacji, że tożsamości są konstruowane i zmieniają się w czasie, pojawiają się pytania o to, kto i w jaki sposób „kontroluje” tę antyjapońską narrację obecnie? I dalej, inne pytania z tym związane w poszukiwaniu odpowiedzi: Jak wygląda struktura mediów? Jak wygląda edukacja historii w szkole? Wprawdzie filmy stanowią ważne narzędzie przekazu i utrwalania określonych narracji narodowych, ale dużo większy wpływ ma przede wszystkim system edukacji (tworzenie „obywatela”) czy też mas media? Można się zastanowić, czy po upadku rządów autorytarnych, które w oczywisty sposób wykorzystywały antyjapońskie nastroje (prezydentury Rhee Syngmana i Park Chung-hee) w celu legitymizacji władzy (np. s. 103), kolejne rządy również nie wykorzystują tego typu narracji (oraz wspomagają społeczne narracje) w określonych celach politycznych?

- Komentarz do określenia „nacjonalizm reakcyjny” (s. 167-191). Autorka czyni następującą uwagę: „W ostatnich latach można zaobserwować, że antyjapoński nacjonalizm jest reakcją na japońskie „prowokacje” (wizyty w świątyni Yasukuni, kontrowersje związane z japońskimi podręcznikami do historii)” (s. 167). W jakim sensie jest on „reakcyjny”? W Japonii funkcjonuje podobna dyskusja naukowa na temat japońskiego nacjonalizmu jako „reakcyjnego”⁵, który, jak się przyjmuje, powstał w latach 90. w odpowiedzi na krytykę międzynarodową (w tym protesty Koreańczyków i Chińczyków wobec Japonii) Warto byłoby może porównać te dwa dyskursy (narracje?) naukowe na temat nacjonalizmów Japonii i Korei Południowej.

Konkluzja

Podsumowując całościowo rozprawę mgr Joanny Beczkowskiej pt. „Południowokoreański nacjonalizm – Kategoria Innego w budowaniu narracji narodowej” stwierdzam, że prezentuje ona wysoki poziom merytoryczny oraz w znaczącym stopniu uzupełnia dotychczasowy stan wiedzy i badań w powyższym zakresie. Autorka wykazała się wszechstronną wiedzą politologiczną oraz z innych dyscyplin naukowych, a także udowodniła, że opanowała warsztat badawczy na wysokim poziomie. Uznaję zatem, że recenzowana rozprawa spełnia ustawowe wymagania i warunki oraz wnioskuję o odpuszczenie jej do dalszego etapu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

---

⁵ Zob. np. Takenaka Akiko, “Japanese Memories of the Asia-Pacific War: Analyzing the Revisionist Turn Post-1995”, *The Asia-Pacific Journal*, Vol. 14, Issue 20, No. 8, 2016.